

Joulun viettoa Wintereillä 200 vuotta sitten

Joulun kunniaksi Lastuja-blogimme vuoden 2017 viimeisessä kirjoituksessa tutustutaan joulun viettotapoihin 200 vuotta sitten. Menneisyyden jouluihin meidät perehdyttää turkulainen hovioikeudessa virkamiehenä toiminut Johan Petter Winter, joka asui Ispoisten kartanossa yhdessä isänsä Arndtin ja kahden sisarensa Lovisan ja Jeanetten kanssa 1810-luvulla. Johan Winter piti aktiivisesti päiväkirjaa, johon hän taltioi myös joulunviettoa.

Joulun valmistelu alkoi Johan Winterin päiväkirjamerkintöjen mukaan yleensä päivää tai kahta ennen jouluaattoa. Valmisteluihin kuului ruoka-aineisten ja muun tarpeellisen tavaran hankinta Turusta, mihin osallistuivat sekä palveluskunta että Johan Winter itse. Kaupungin puodeista haettiin muun muassa teetä, viiniä, mausteita, lihaa, saippuaa ja joululahjoja. Työt hovioikeudessa loppui tavallisesti vasta aatonaattona, joten siihen asti työ rytmitti Winterin arkea.

Jouluaattona Johan Winter vietti yleensä aamupäivän Turussa, jolloin hän saattoi vielä ostaa joululahjoja tai tehdä muita jouluun valmisteluun liittyviä asioita. Tavallista oli myös, että Winter lounasti tuttaviensa luona ennen kuin matkasi reellä tai hevosella kohti Ispoisten kartanoa. Joulurauhajulistuksessa Winter ei tietävästi käynyt, ainakaan hän ei päiväkirjassaan mainitse asiasta kuin kerran vuonna 1815. Tällöin joulurauhan julistus eli *utbläsning* jouduttiin perumaan, koska julistuksella ei haluttu häiritä meneillään ollutta jumalanpalvelusta. Toisaalta kyse voi olla rutiinin rikkoneesta maininnan arvoisesta poikkeuksesta.

Joulurauhan julistamisella on Turussa pitkä historia, sillä perinne juontaa juurensa 1300-luvulle asti. Wintereiden aikaan 1800-luvun alkupuolella julistusta kutsuttiin termillä *utbläsa julfred*. Nimi viittaa julistuksen yhteydessä tapahtuneeseen musisointiin, joka oli alkanut jo 1600-luvulla. Ohjelmistoon kuului fanfaareja, marsseja sekä virsiä. Suuriruhtinaskunnan alkuvuosina musiikista vastasi venäläinen soittokunta, joka muutenkin soitti aktiivisesti kaupungin tapahtumissa.

Ispoisten kartanossa jouluaattoa vietettiin lähinnä syöden ja lahjoja jakaen. Tarjottuja jouluruokia Winter ei kirjannut päiväkirjaansa, mutta aikaisempien päivien merkinnöistä voidaan päätellä, että esimerkiksi hauki kuului Wintereiden jouluruokaan. Myös rusinoita ja manteleita ostettiin jouluksi, kenties hehkuviiniä varten. Joskus aattoa vietettiin tiiviimmin perhepiirissä ja toisinaan taas kylään oli kutsuttu esimerkiksi lähisukulaisia tai suvun kuopuksen Augustin kotiopettaja Sylvander.

Joululahjat yleistyivät suomalaisissa säätyläisperheissä 1700-luvun kuluessa ja myös Wintereillä lahjanjako kuului perinteisiin. Lahjoja annettiin sukulaisille, ystäville sekä palveluskunnalle. Tyypillisiä lahjoja olivat kankaat, vaatteet, korut ja kirjat sekä erilaiset muisto- ja käyttöesineet. Palvelusväki taas sai lahjaksi tavallisesti joko rahaa tai vaatteita. Johan Winter kuvailee joululahjojen jakoa jouluna 1814 näin:

Loviisa sai minulta sisään kannetusta joululahjakorista ristin, joka oli koristeltu rubiinilla ja helmillä, nipun englantilaisia nuppineuloja, englantilaiset sakset sekä pakan hienoa englantilaista saippuaa. Jeanette sai minulta kolme kynnärää karttunua [puuvillakangas] esiliinaa varten ja almanakan. Minä taas sain Lovisalta kaksi yksikköä keltaista liivikangasta, pitkät ja paksut villasukat sekä harmaat vanttuut.

Joulunvietto jatkui Wintereillä joulupäivänä rauhallisissa merkeissä. Täti Johanna Alleén oli tavallinen vieras, Lovisa Winterin lanko Gustaf Pomoell sekä ystäväpiiriin kuulunut Christian Avellan.

Valitettavasti Johan Winterin päiväkirjassa on monen vuoden joulupäivän kohdalla hiljaisuus, eikä lyhyet maininnat kerro juuri mitään joulupäivän vietosta Ispoisten kartanossa. Todennäköisesti päivä meni seurustellen, syöden ja lepäillen ja kenties lukien joitain niistä sadoista kirjoista, joita kartano kätki hyllyihinsä.

Joulun päätti 2. pääsiäispäivä eli Tapaninpäivä, johon liittyy nykyään kiinteästi ajatus joulun iloisesta päätöksestä. Tapsan tanssit on nähty modernin ajan jouluviettotapana, vaikka tapaninpäivään on vuosisatojen ajan kuulunut vapaampi seurustelu, erilaiset leikit, kilpailut, rekiajot ja juomingit. Turussa säätyläisten Tapaninpäivään kuuluivat vierailut ystävien luona ja erilaiset illalliskutsut. Vuonna 1815 Johan Winter osallistui Turun Seurahuoneella järjestettyihin assembléihin: *Tanssijuhlissa, tänään vuoden viimeinen kerta, oli ollut seitsemän aikaan paikalla vain viisi daamia, mutta myöhemmin useita kuitenkin saapui. Syötyäni menin kotiin kello 11 aikaan.*

Osallistujia ei näytä olleen runsaasti, mutta tanssiaiset kuitenkin kertovat siitä, että Tapaninpäivä koettiin ilmapiiirtään sen verran vapaammaksi, että silloin uskallettiin järjestää myös isompaa ohjelmaa kaupungin seurapiireille. Tapaninpäivän leikkien ja seurustelun tarkoituksena olikin tarjota sopiva vastapaino joulun hiljentyemiselle ja rauhallisuudelle. Aivan kuten 200 vuotta myöhemmin on tapana.

Wintereiden joulussa oli paljon yhtäläisyyksiä nykyajan juhlallisuuksien ja perinteiden kanssa, vaikka joulunvietto koki muutoksen 1800-luvun kuluessa [linkki]. Tällöin mukaan tulivat adventinvietto ja erilaiset ulkoiset perinteet, kuten joulupukit, koristeelliset kuusipuut kuin joulukortitkin. Ajatus joulusta yhteisöllisenä juhlana, jossa toisaalta korostui hiljentyminen ja toisista ihmisestä huolehtiminen sekä yhtäältä ilo ja leikki, on kestänyt 2000-luvulle asti.

Tämän kirjoituksen myötä Lastuja Suomen historiasta siirtyy joulutauolle. Palaamme mielenkiintoisin uusin aihein tammikuussa 2018. Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta kaikille lukijoillemme.

t. Topi Artukka

<https://blogit.utu.fi/suomenhistoria/joulun-viettoa-wintereilla/>